

A Lapuleveles-dűlő K-i feléből, a 0272. hrsz. földút, a Csemetekert és a Mura gátja által határolt területről szórványos őskori, késő népvándorlás kori és késő középkori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk. A lelőhely kiterjedése pontosan nem határozható meg egyrészt a minimális leletanyag, másrészt a rendkívül rossz megfigyelési körülmények miatt (a terület nagy részén még nem vágták le a tavalyi kukoricaszárat). A bizonytalan kiterjedésű lelőhelyet újra be kell járni.

VÁNDOR LÁSZLÓ – PUSZTA SÁNDOR

192. Madocsa, Alsónyilas

(Tolna megye) Á

A lelőhely a Duna árteréből alig kiemelkedő kis dombon található, a falutól K-re. A kis dombot egykor árok övezhette. Jelenleg a szántásban csupán a nedvesebb és enyhén lemélyedő árok utal az erődítésre. A védett területen a talaj szürke, itt edénytöredékek és paticsdarabok találhatóak. A leletek 13. századiak.

Elkészítettük a geodéziai felmérést.

MIKLÓS ZSUZSA

193. Magyaratád, Kéri-határi dűlő (Peressűrű),

Vassalak-lelőhely

(Somogy megye) Ő, Rő, A

Az „Iparrégészeti lelőhelykataszter” program keretében 1999-ben két Somogy megyei kohóásatást végezhettem, miután a Somogy Megyei Múzeumok igazgatója és régészeti osztályvezetője meghívott, hogy a *Somogyi vaskohászat* régészeti projektben vegyek részt. Az első feltárást Magyar Kálmánnal együtt Bodrog-Alsóbűn, a másodikat ásatásvezetőként Magyaratádon irányítottam. 2000. június 25-én dr. Költő László mutatta meg ez utóbbi lelőhelyet és a kaposvári Rippl-Rónai Múzeum részéről a továbbiakban minden segítséget megadott a leletmentés elvégzéséhez, beleértve az ásatási felszerelés biztosítását és a munkások szervezését is. A vassalakok a Magyaratádi Nagyárok mellett a Kéri-határi dűlőben, a Peressűrű nevű határrészen mintegy 200 m hosszan és 50 méter szélesen találhatóak egy domb K-i lejtőjén. A Nagyárokba itt folyik bele a Rózsahegyi forrásból táplálkozó erecske, ez a vízfolyás határolja D felől a vassalak-lelőhelyet.

Húsz kutatóárkot ástunk, majd talajfúrásokkal próbáltuk megtalálni a kohót. Július 12. és 15. között a felmérések után az archeomágneses mintavétel (dr. Márton Péter, ELTE Geofizikai Tanszék) és az árkok visszatúrása történt meg.

Az ásatás eredménye az alábbiakban foglalható össze:

A hosszan elnyúló salakmező az avar kori kohótelepekre emlékeztet. A salaklelőhely D-i szélén feltártunk egy 280 × 350 cm alapterületű (2. periódusában) kőkemencés házmaradványt, amely a tarjánpusztai avar kohótelep egyik földbe mélyített házához hasonlít. Né-

hány kézzel formált cseréptöredéken kívül római kerámiatöredékek voltak a feltöltés alsó részén, a kemence kövei között töredékes teguladarabok (2) is előfordultak. Az ÉNy-i sarokban található kemencét egyszer alaposan átépítették, kohó-méretű tűzhellyé szűkítették, azonban nem olvasztottak benne vasat, mert annyira nincs kiégetve. Sőt piros átégése csak 1 centiméternyi vastag, így, mivel laza löszös talajba vágták, archeomágneses mintavételre alkalmatlan volt. A ház feltöltésének meghatározó leletanyaga a legalább két mázsányi vassalak és a vasolvasztó-kemence töredékek, mellfalazatok fúvóval. Ez a legfelső nyelési szinttől a legalsó bolygatatlan rétegeig érvényes. Tehát a ház a kohótelep első fázisával egykorú.

A göcökben található felszíni salaksűrűsödések közül – É felé haladva – a második területen több szabálytalan formájú gödröt tártunk fel, köztük egy kohómaradványt, amely a mai felszíntől 20 cm mélységben bukkant elő. A kemence fala – ahol legmagasabb – 25 cm magasságban áll, de itt még földbe mélyített. Tehát az itteni kohók a tarjánpusztai és zamárdi lelőhelyeken megismert „avar típus”-hoz tartoznak, amelyeknek csak egy része emelkedett a föld felszíne fölé. Mégis lényegében szabadon állóak voltak, ugyanis nem munkagödör oldalába voltak bevágva, hanem előttük mélyítették ki (Magyaratádon pl.) 50 és 105 cm átmérőjű kis mélységű salakcsapoló gödröt. Ennek a lelőhelynek is jellegzetessége a mellfalazatok nagy száma, ami szintén az említett típusra emlékeztet. A vassalakkal teli gödröket a patak felé eső lejtőn kettős árok határolja. Az árok feltöltésének is jellegzetes leletanyaga a vassalak. Sem a kohóban, sem a 20 méter hosszan feltárt árokban, sem a gödrökben nem volt keltezésre alkalmas kerámialelet, eltekintve néhány szórványos római és őskori cserépdarabtól, illetve a jellegtelően kézzel formált, díszítés nélküli fazékdaraboktól.

Keltezés, relatív kronológia: Valamikor a római kor és az Árpád-kor közötti korai középkorban, vagy késő népvándorlás korban egy korábbi falu helyén kezdtek el dolgozni a vaskohászok, esetleg tovább használva a település még fennálló objektumait. Talán feltehető a falu és az ipartelep egyidejűsége is. Abszolút kronológia: Mivel jól keltezhető edénytöredékek a kohó közelében nem kerültek elő – az általam kidolgozott kohótipológia alapján, egyelőre – az avar-onogur periódusra keltezem a magyaratádi vasolvasztást, tehát az avar kor szak második felére, de feltehetően nem a 9. századba átnyúlón. Ezt a kormeghatározást az archeomágneses és a C¹⁴ kelteзések pontosíthatják.

Megtörtént a fizikai kormeghatározások kiértékelése. A Márton Péter (ELTE) és Szántó Zsuzsa (Debrecen, ATOMKI) által a Somogy Megyei Múzeumok Évkönyvében közlésre került koradatok a vaskohász-telep régészeti keltezését alátámasztják. A megküldött jelentéseket szívességből használhatom, kivonatukat az alábbiakban ide másolom, ahogy a Somogy megyei kohászati leletek összefoglaló ismertetésének általam összeállított kronológiai táblázatából kiemeltem (ld. 223. oldal fent).

LELŐHELY (Kohótípológia: MTA, VEAB, Iparrégészet, Sopron, Gömöri J.) (az objektumok jelölései a C ¹⁴ minták helyére vonatkoznak)	C ¹⁴ (Szántó Zsuzsa mérései, Debrecen, ATOMKI) NAPTÁRI KOR 1 szigma kofidencia szint (68,3 % valószínűség)	C ¹⁴ (Szántó Zsuzsa mérései, Debrecen, ATOMKI) NAPTÁRI KOR 2 szigma kofidencia szint (95,4 % valószínűség)	ARCHEO-MÁGNESES (Márton Péter mérései, Budapest, ELTE) NAPTÁRI KOR
MAGYARATÁD 1999 (1. kohó előtere) Régészet = Avar típusú	625-657	586-673	850 előtt
MAGYARATÁD 1999 (1. ház) Régészet = Avar típusú	462-498 513-576	444-602	
MAGYARATÁD (7. gödör)	579-659	458-497 513-687	850 előtt

A módszerekre:

HERTELENDI EDE: Radiocarbon kormeghatározás. Panniculus Ser. B. No. 3. Szombathely 1998. p. 311-334.

SVINGOR ÉVA: Radiocarbon vizsgálatok. Debrecenbe kéne menni... Múzeumi Hírlevél 21 (2000) március. p. 76-78.

MÁRTON PÉTER: Keltezés archeomágneses módszerrel. Panniculus Ser. B. No. 3. Szombathely 1998. p. 335-347.

DR. GÖMÖRI JÁNOS

194. Medgyesegyháza

(Békés megye) B

Bejelentést kaptunk, hogy szántás során baltát fordított ki az eke. Másnap meglátogattuk a bejelentőt, akitől átvettük a késő bronzkori, felcsúcsosodó kávájú, tokos-füles baltát, majd helyszíni szemlét tartottunk a lelőhelyen, de újabb tárgyakat hosszas keresés után sem leltünk.

A lelőhely Medgyesegyházától északkeletre, a két-egyházi műút északi oldalán, attól körülbelül 280 méterre, a Dankó-tanyától északra található. A határ ezen részén a felszín erősen tagolt; a Medgyesháza 1. számú lelőhely magas, környezetéből határozottan kiemelkedő hátjának délkeleti lejtőjében, már határozottan lapos területen került elő a balta, a térképen is jelzett Rajtár-tanyához vezető, a két-egyházi úttal párhuzamos, ma már jóval hosszabb dűlőúttól dél-délkeleti irányban, mintegy 20-25 méterre.

A helyszíni szemlén részt vettek: Liska András, Medgyesi Pál.

GYUCHA ATTILA

195. Mezőszemere, Ostoros-patak

(Heves megye) Ő, Sza

A lelőhely az Ostoros-patak mentétől 150 m-re Ny-ra sík területen található. A terepbejárás során szórványos őskori és szarmata kori cserepeket gyűjtöttünk.

A feltárás során nem került elő régészeti lelet.

ÁCS CSILLA

196. Mezőszemere, Szihalmi út

(Heves megye) I

A 350 m hosszú lelőhelyet a vezeték számára az év végén hóesésben nyitották meg. A rossz megfigyelési viszonyok között végzett humuszolás alapján kb. 15-20 objektum vár feltárára a következő évben. Egyedül ennél a lelőhelynél van lehetőség arra, hogy csupán a következő évben nyissuk meg a négy méteres biztonsági sávot.

VÁRADI ADÉL

197. Mezőszemere, Zsidó-tag I. és II.

(Heves megye) Ő, Sza

A régészeti lelőhelyeken csak a vezeték árkában végeztünk leletmentést. Itt a leendő vezeték már meglévő, üzemelő vezetékek között halad, ezért ezen a sávon belül már nem nyithattunk szélesebb kutatószelvényt. Az előkerült tízegynéhány objektum többségéből szarmata leletek láttak napvilágot, de emellett néhány őskori objektumot is feltártunk. Ezen a lelőhelyen egy kirabolt szarmata női sír is előkerült.

DOMBORÓCZKI LÁSZLÓ

198. Miklósi, Belső-Perneck

(Somogy megye) R, B, LT, Ró, Kö

Miklóstól K-re, a Perneck-patak jobb oldalán a Bedegkerre vezető földúttól É-ra végeztünk bejárást március 25-én. Nagyon sok középkori cserép mellett néhány őskori (1 db neolit/rézkor? és 1 db bronzkor?) és római kori (köztük mázas töredék is) került elő. A patakhoz közel néhány vassalak is előkerült, mely valószínűleg a középkori lelőhelyhez tartozik. A dűlön lévő K-Ny-i irányú fasor után kis területen erősen szétszántott középkori templom maradványai mellett sok embercsont is található, tehát a templom körüli temető is megvan. A templom maradványai között kevés középkori cserepet találtunk. Tovább É felé középkori cserepek mellett őskori leletek (Pécel?, Somogyvár-Vinkovci?, késő bronz-